

Василь Стус

Палімпсести

«Палімпсести» Василя Стуса — це одна з найбільш відомих поетичних збірок автора, наповнена філософсько-експресіоністичними образами шляху, долі, смерті і боротьби.

У ній відображені внутрішні переживання автора власного арешту, численні стилістичні прийоми увиразнюють поетику віршів.

Світову славу митцю принесли збірки «Палімпсести», «Круговерть», «Веселий цвинтар», «Час творчості».

Василь Стус — український поет-шістдесятник, майстер філософсько-сатиричної творчості, політв'язень СРСР, Герой України.

Василь Стус ПАЛІМПСЕСТИ

Благословляю твою сваволю дорого долі, дорого болю!

У новій збірці — вірші, написані між 1971-77 роками.

В ній — мої болі й радощі, мрії й передуми, спогади й сніння, образки життя.

ЧАСТИНА ПЕРША

* * *

Гойдається вечора зламана віть,
як костур сліпого, що тичеться в простір
осінньої невіді. Жалощів брості
коцюрбляться в снінні — а дерево спить.
Гойдається вечора зламана віть
туга, наче слива, рудою налита.
О ти всепрощальна, о несамовита
осмугами вмита твоя ненасить.
Гойдається вечора зламана віть,
і синню тяжкою в осінній пожежі
мій дух басаманить. Кінчилися стежі:

нам світ не належить — бовваном стоїть.
Шалена вогненна дорога кипить.
Взялась кушпелою — обвітрені крони
всю душу обрушать у довгі полони,
і згадкою — вечора зламана віть.
І сонце — твоє, простопадне — кипить.
Тугий небокрай, погорбатілий з люті
гірких дорікань. О піддайся покуті
самотності! (Господи, дай мені жить!)
Удай, що обтято дорогу. Що спить
душа, розколошкана в смертнім оркані
високих наближень. На серця екрані
гойдається вечора зламана віть.
Гойдається вечора зламана віть,
неначе розбратаний сам із собою.
Тепер, недоріко, подайсь за водою
(а нишком послухай: чи всесвіт —
не спить?).

Усесвіт — не спить. Він ворушиться, во—
втузиться, тузаний хвацько під боки
мороками спогадів. Луняться кроки,
це, Господи, сяєво. Це — торжество:
надій, проминань, і наближень, і на—
вертань у своє, у забуте й дочасне.
Гойдається павіть, а сонце — не гасне
і грає в пожежах мосяжна сосна.
Це довге кружляння — над світом і під
кошлатими хмарами, під багряними

торосами замірів. Господи, з ними
нехай порідниться наvernений рід
отой, що принишк попід товщею неб —
залізних, із пластику, скла і бетону.
Надибую пісню, ловлю їй до тону
шовкового голосу (зацний погреб).
Поорана чорна дорога кипить
нема ні знаку — од прадавнього шляху.
Сподоб мене, Боже, високого краху!
Вільготно гойдається зламана віть.

* * *

Я так і не збагнув
і досі ще не знаю,
чи світ мене минає
чи я його минув.
Днедавнє завзялось
у снінні чарувати.
Та й знакомиті дати
мені проставив хтось!
Світ повен сподівань,
мов став, що ні схлюпнеться.
І царство це — минеться
без клятв і без карань.

* * *

Сто дзеркал спрямовано на мене
в самоту мою і німоту.
Справді — тут? Ти — справді тут?
Напевне,
ти таки не тут. Таки — не тут.
Де ж ти є? А де ж ти є? А де ж ти?
Досі зросту свого не досяг?
Ось він, довгожданий дощ (як з решета!) —
заливає душу, всю в сльозах.
Сто твоїх конань... Твоїх народжень...
Страх як тяжко висохлим очам!
Хто єси? Живий чи мрець? Чи, може,
і живий, і мрець — і — сам-на-сам?

* * *

Цей став повісплений, осінній, чорний став,
як антрацит видінь і кремінь крику,
вилискує Люципера очима.
П'янке бездоння лащить до ніг.
Криваво рветься з нього вороння
майбутнього. Летить крилатолезо
понад проваллям яру, рине впрост
на вутлу синь, високогорлі сосни
і на пропащу голову мою.

Отерплі очі збіглися водно —
повторення оцього чорноставу,
насилу вбгане в череп.
Неприхищений,
а чуєш, чуєш протяг у душі?

* * *

Здається, чую: лопають каштани,
жовтозелену викидають брость
і зовсім поруч — київське весняне
пахуче небо гуком налилось.
Здається, бачу: рвуться буйні трави,
де вже відговорили всі струмки,
а Україна, Лебедина, Слава
за сином назирає з-під руки.
Невже то — квітень, і шпачиний клекіт,
ачи немудрі кпини чи чужі
обірвані рулади? Чий же шепіт
урвавсь на воронованім ножі?

* * *

Пливуть видіння, пагорбами криті,
а за горою — паділ і байрак.
Цвітуть волошки в золотому житі

а над смарагдом луки сяє мак.
І таємнича мавка білорука
ступає — ніби вічністю пливе.
Кружляє мак. А над смарагдом луки
уже нависло небо гробове.

* * *

Аби лиш подолати гнів,
сторозтриклятий гнів здолати,
я б поіменно міг назвати
усіх братів, усіх катів.
Та погляд застує імла,
і ти, мов лев, у цій оборі,
де стільки кроків в коридорі, —
аж світ зайшовся дубала!
Намарне. Бога не гніви —
хай б'є пропасниця тобою,
допоки вижде час двобою
той вершник, що без голови.

* * *

Прикрийся мідною горою,
сховай зухвалу голубінь.
Тінь — трембітає наді мною

і в кожен слід ступає тінь.
Прикрийся обрію габою,
об розпач кулаки оббий —
і верне образ голубий
дружиною ачи сестрою.
Заповідається за мною
грім великодній, горовий.
Об розпач кулаки оббий,
прикрившись мідною горою.

* * *

Геть спогади — сперед очей.
Із лиць — жалі, із уст —
колючі присмерки ночей
у цей сорокопуст.
Як став — то вплав,
як брід — то вслід,
як мур — то хоч нурця,
пройдімо лабіринтом бід
до свого реченця,
де щонайвища з нагород
і найчесніша — мста
за наш прихід і наш ісход
під тягарем хреста.

* * *

Звелася длань Господня
і кетяг піднесла
над зорі великодні
без ліку і числа.
Ця синь зазолотіла
це золото сумне,
півравши душу з тіла,
об'яснили мене.
Голосить снігавиця,
колючий хрипне дріт,
а золота жар-птиця
пускається в зеніт.

* * *

Лискучі рури власним сяйвом сліпнуть —
іззовні і зсередини. Струмить
високий день. Як спирту штоф, стоїть
осклілий обрій.
Інші в душах тихнуть
і віддаються щедро, як жінки,
твоїй душі, що в сяєві оскліла.
А рідна нива, як вогонь, горіла
і чорні викидала колоски!

* * *

Сосна із ночі випливла, мов щогла,
грудей торкнулась, як вода — весла
і уст — слова. І спогади знесла,
мов сонну хвилю. І подушка змокла.
Сосна із ночі випливла, мов щогла,
і посвітилась болем далина.
Кругом — вона, геть доокруж — вона,
та тільки терням поросла дорога.
Сосна росте із ночі. Роєм птиць
благословенна свінула Софія,
і галактичний Київ бронзовіє
у мерехтінні найдорожчих лиць.
Сосна пливе із ночі і росте,
як положке вітрило всечекання.
А ти уже — по той бік, ти — за гранню,
де видиво гойдається хистке.
Там — Україна. За межею. Там.
Лівіше серця. З горя молодого
сосна спливає ніччю, ніби щогла,
а Бог шепоче спрагло: Аз воздам!

* * *

Яка нестерпна рідна чужина,

цей погар раю, храм, зазналий скверни!
Ти повернувся, але край — не верне:
йому за трумну п'ятьма кам'яна.
Як тяжко нагодитись і піти,
тамуючи скупі сльози образи,
радійте, лицеміри й богомази,
що рідний край — то царство німоти.
Та сам я єсм! І є грудний мій біль,
і є сльоза, що наскрізь пропікає
камінний мур, де квітка процвітає
в три скрики барв, три скрики божевіль!
Обрушилась душа твоя отут,
твоїх грудей не стало половини,
бо чезне чар твоєї Батьківщини,
а хоре серце чорний смокче спрут.

* * *

Церква святої Ірини
криком кричить із імлі,
мабуть, тобі вже, мій сину,
зашпори в душу зайшли.
Скільки набилося туги!
Чим я її розведу?
Жінку лишив — на наругу,
маму лишив — на біду.
Рідна сестра, як зигзиця,

б'ється об мури грудьми.
Глипає оком в'язниця,
наче сова із пільми.
Київ — за ґратами. Київ —
весь у квадраті вікна.
Похід почався Батіїв?
ачи орда навісна?
Мороком горло огорне —
ані тобі продихнуть.
Здрастуй, бідо моя чорна,
здрастуй, страсна моя путь.

* * *

Душа ласкава, наче озеро,
і трохи синім віддає.
Тут, поміж Туровом і Мозирем,
тепер призволення моє.
Горить налитий сонцем оболон
і день до берега припав.
А біля мене білим соболом
тремтить коханої рукав.
Мені була ти голубинею,
що розкрилила два крила.
І мужем, хлопчиком, дитиною
мене до неба вознесла.

* * *

У німій, ніби смерть, порожнечі свічад
пересохла імла шебершить, мов пісок,
і високий, як зойк, тонкогорлий співак
став ширяти над тілом своїм.

Дух підноситься д'горі. У зашморзі бід
аж зайшовся кривий од волання борлак,
аж огранням дзеркал заросилася кров!

Ніч зсідається, наче кришталю.

Начувайсь, навіжена, скажена душе!

Бо вдивляння, вслухання — зненацька уб'ють!

І зверескнула нервів утята струна,

і зверескнув пугкий напівсон кришталю,

і зверескнула пустка свічад.

* * *

Зажурених двоє віч,
криві терези рамен,
гербарій дзвінких долонь —
з ночі.

А де та горить зоря,
котру назирає син?

Об схід той, мов об багнет —
жалься.

Якісь переплески, блиск —
переймами досвітку.

І вже попливла-пливла
вічність.

Бо серце оговтати,
добігти до пам'яті,
немов на побачення —
годі.

* * *

Стань і вдивляйся: скільки тих облич
довкола виду твого, ніби німби,
так сумовито виграють на дримбу,
хоч Господа на допомогу клич.

Вдивляється у проруб край світів
душа твоя, зайшовшись начуванням.

Тонкоголосе щемне віщування
в подобі лиць — без уст, очей і брів.

І безберега тиша довсібіч!

Усесвіт твій німує і німіє.

І сонце, в душу світячи, не гріє:
в змертвілих лицях — відумерла ніч.

А з безгоміння, з тлуму світового
напружена підноситься рука

і пісня витикається тонка,
як віть оливи у долоні бога,

і сподіванням встелеться дорога,
і в серці зірка заболить жалка.

* * *

І стіл, і череп, і свіча,
що тіні колихає,
і те маленьке потерча,
що душу звеселяє.
Либонь, для тебе не дано
вартнішого зазнати
за цього, що спішить вікно,
як світ, заколисати.
Сховайся в череп, потерча!
Очниць великі вікна
потвердять, що горить свіча
розважно — ані бликне.
Тамте видіння у мені
світає — і світання
просториться в самотині,
як світу заступання.

* * *

Світання — мов яйця пташині,
кволі, спроквола сині,

що випали з гнізд і щебечуть
і крильцями тріпотять.
Оце голубе молодило —
пливе і пливе — не до краю
і не до кінця — щоб нагально
душу втопити сліпу.
А присмерк крутоберегий
роздався — аби в улоговину
сяєво сяєва сяйва
ввігналось, мов пружна стріла.

* * *

У порожній кімнаті,
біла, ніби стіна,
притомившись чекати
спить самотня жона.
Геть зробилась недужа:
котру ніч, котрий день —
ані чутки про мужа,
ані — анітелень.
Лячні довжаться тіні,
дзвонять німби ікон,
і росте голосіння
з-за соснових ослон.
Мій соколе обтятий,
в ту гостину, де ти,

ні пройти, ні спитати,
ні дороги знайти.
За тобою, коханий,
очі видивила,
ніби кінь на аркані,
світ стає дубала.

* * *

Як тихо на землі! Як тихо!
І як нестерпно — без небес!
Пантрує нас за лихом лихо,
щоб і не вмер і не воскрес.
Ця Богом послана Голгота
веде у паділ, не до гір.
І тінь блукає потаймир,
щобами сновигає потай.
Пощо, недоле осоружна,
оця протрація покор?
Ця дума, як стріла, натужна,
оцих волань охриплий хор?
Та мури, мов із мертвих всталі,
похмуро мовили: чекай,
ще обрадіє із печалі
твій обоюдожалий край.

* * *

Цей білий грім снігів грудневих,
грудного болю білий грім,
безокрай марень полудневих,
спогадувань рожевий дим:
в дуеті з лижвою — узлісся,
Святошин. Тиша. Свято. Днесь
ти перемерз, скипівся — ввесь
і — окрай себе простелився.

* * *

Ти тут. Ти тут. Вся біла, як свіча —
так полошко і тонко палахкочеш
і щирістю обірваною врочиш,
тамуючи ридання з-за плеча.
Ти тут. Ти тут. Як у заждалім сні —
хустинку бгаєш пальцями тонкими
і поглядами, рухами палкими
примарною ввижаєшся мені.
І враз — ріка! З розлук правікових
наринула, найшла і захопила.
Та квапилася моторошна хвиля
у берегах, мов коні, торопких.
Зажди! Нехай паде над нами дощ
спогадувань святошинських, пречиста.

О залишись! Не смій іти до міста
занудливих майданів, вулиць, площ.
Ти ж вирвалася, рушила — гірський
повільний поповз, опуст, розпадання
материка, раптовий зсув і дляння,
і трепет рук, і тремт повік німих.
Пішла — тунелем довгим — далі — в ніч —
у морок — сніг — у вереск заметілі,
Тобі оббухли слізьми губи білі.
Прощай. Не озирайся. І не клич.
Прощай. Не озирайся. Благовість
про тогосвітні зустрічі звістує
зелена зірка вечора. Крихкий
зверескнув яр. Скажи — синочок мій
нехай віка без мене довікує.
Прощай. Не озирайся. Озирнись!!!

* * *

Схились до мушлі спогадів — і слухай:
усе, чого не зволиш, донесе
насторчене од начування вухо,
що, як не ошукає, то спасе
і визволить із німоти і тиші
і від тяжкої — з кулаки — журби.
В глухому замурованім узвишші
туркочуть до світ-сонця голуби.

Поверне все — ні в чому не відмовить
і обдарує певністю сповна
блакитна мушля, та, що луни ловить
і від вслухання стала голосна.

* * *

Вона і я поділені навпіл
містами, кілометрами, віками.
Озвалось паровозними гудками
твоє минуле — із кількох могил.
І народився день тобі. Поранок
цідився крізь шпарини домовин.
Десь там береза, і паркан, і ганок,
неназвана жона і мертвий син,
скоцюрблений од болю молодого,
ще спередсвіта. І сльозу сльоза
повільно побивала. Слава богу,
що ані слова жоден не сказав,
лише зчорніле серце пік очима,
надсило спогади за душу тряс,
допоки сам обличчям не загас,
як крейда, стертий тінями чужими.

* * *

Зима. Паркан. І чорний дріт
на білому снігу.

І ворон — між окляклих віт —
гнеться в дугу.

Дві похнюплені сосни
смертну чують корч.

Кругом — мерці. І їхні сни
стримлять, як сосни, сторч.

Дві брами, вгрузлі в землю, тьма
колошкає Танар,

і духу — продиху нема
од жалібниць, од мар.

Зима. Паркан. І чорний стовп,
мережка шпичаків.

Злодійський огирів галоп,
вогненний грім підків.

* * *

Хлющить вода. І сутінь за вікном.
Прищухлі айстри вгорнуто у морок.
Здається, відучора був вівторок
(межи очі ударив колуном).

Пливе земля. І спокій сподіваний —
як тиша тиші. Як кінець кінця.

Хлющить вода. Так час біжить захланний —
наближує мене до реченця.

Від спогадів — самі чорніють вирви.
Дорогу розміновано — рушай!
Благословенні сходження і прірви
і славен рідний і нищівний край!

* * *

Посоловів од співу сад,
од солов'їв, і од надсад.
І од самотньої свічі,
і од жалких зірок вночі.
У небі місяць горовий
скидається, як пульс живий.
Ущухлим світлом сяють вишні
опонічні. Допіру лив
високий дощ. І всі невтїшні
мої передуми будив.
Я двері прочинив з веранди,
де кострубатий вертоград,
собі не в силі дати лад,
пильнує перший сон троянди.
Свіча затріпотіла — й світло,
мов голуба, пустила в лет
і вірш твій вирвався без титла,
і дух твій вирвався з тенет,
бо надто кругле небо краю,
і кругла саду ліпота,

бо мати дивиться свята.
Я в ній — смеркаю і світаю.

* * *

Іди в кубельце спогаду — зогрійся!
Хай зашпори від серця відійдуть.
І терплячи покару, покорися
і поцурайся наvertати путь
до зустрічі. Хай пам'ять відбігає,
як кров тобі з обличчя відійшла.
Вже погорою голос сновигає,
згубивши рідні контури села.
З крайокраю, з цієї високості,
пади, згорнувши крила, до долин,
де ямину набрякли ярі брості
і склеплено повіки білих стін.
У пустці тій — метелики чотири
усілись по кутках — і тугу тьмять.
Кохана спить. У ярому потирі —
вино кохання і вино проклять.

* * *

Верни до мене, пам'яте моя!
Нехай на серце ляже ваготою

моя земля з рахманною журбою,
хай сходить співом горло солов'я
в гаю нічному. Пам'яте, верни
із чебреця, із липня жаротою.
Хай яблука осіннього достою
в мої червонобокi виснуть сни.
Нехай Дніпра уроча течія
бодай у сні, у маячні струмує.
І я гукну. І край мене почує.
Верни до мене, пам'яте моя!

* * *

Синові

Ти десь уже за пам'яттю. В пiтьмі
утрати, до якої звикло серце.
І світишся, мов зірка, з глибини
узвишшя наднебесного. Тобі
все п'ять лиш літ. І ти в тих літах стрягнеш,
як зерня в шкаралущі. Болю мій,
на попiл вигорілий, як нестерпно
було б тебе удруге народити
і знов, як перше, вздріти немовлям!

* * *

Будні тут тобі про свято,
а про свято — будні правлять.
Хоч занадто творчу хату
пильні погляди буравлять,
хоч твоє зголіле серце
тут обмацують руками —
не зважай на те, не сердься:
те одвічне, що над нами,
стріли повиймає з рани
і губами обцілує,
адже хвиля пожадана
убиваючи рятує.

* * *

На однакові квадрати
поділили білий світ.
Рівне право — всім страждати
і один терпіти гніт.
Зле і кату, зле і жертві,
а щасливого — нема.
Всім судилося померти
за замками сімома.
Отаке ти, людське горе,
отака ти, чорна хлань,
демократіє покори
і свободо німувань.

А кругом життя веселе,
стільки сонця і тепла!
Ти мене даремне, леле,
в світ неправди привела.
Душ намарне гвалтування
без причини, без мети
соти ярого страждання
з диким медом самоти.
З диким медом самоти.

* * *

Невже ти народився, чоловіче,
щоб зазирати в келію мою?
Невже твоє життя тебе не кличе?
Чи ти спізнав життєву путь свою
на цій безрадісній сумній роботі,
де все людською мукою взялось.
Ти все стоїш в моїй тяжкій скорботі,
твоїм нещастям серце пойнялось
моє недужне. Ти ж — за мене вдвоє
нещасніший. Я сам. А ти лиш тінь.
Я є добро. А ти — труха і тлінь.
А спільне в нас — що в'язні ми обоє,
дверей обабоки. Ти там, я — тут.
Нас порізнили мури, як статут.

* * *

Тут сни долають товщу забуття
і згадкою лютуються, як змії,
тут, на кону минулого життя,
блазнують, корчаться, як лицедії
вертепних інтермедій. Тут живе
ховається у смерк і так існує
пропахле смертю. Віко гробове
з нас ані спустить ока. Все вартує,
щоб не згубити. А в хапливий сон
увійде гострий, наче ніж, прокльон
і повертається в душі розверстій.
Бо він — найбільший ворог мій — спішить
моєю кров'ю лезо окропить,
щоб став і ти такий, як треба, — чёрствий.

* * *

Тільки тобою білий святиться світ,
тільки тобою повняться брості віт,
запарувала духом твоїм рілля,
тільки тобою тішиться немовля,
спів калиновий піниться над водою —
тільки тобою, тільки тобою!
Тільки тобою серце кричить моє.

Тільки тобою сили мені стає
далі брести хугою світовою,
тільки Тобою, тільки Тобою.

* * *

Сумні і сині, наче птиці,
уже без неба і без крил,
обсіли край своїх могил —
живої не доб'ють водиці.
На попелищі віковім
досада щириться з досади,
їм спільної немає ради,
нерадісний їм спільний дім.
Тоді сторіками пливуть
і жалощами душі студять
і будять мертвих — не розбудять
і не докликавшись — кленуть.
Напростувалася їм путь —
спадна, укотиста, узвізна
і настає година грізна
і сурми доль в сто горл ревуть.

* * *

Нерозпізнанне місто дороге

відкрилося колючим скалком щастя.
І знов старі наринали напасті
здушили горло, кругле і туге.
Дивись, дивись — за муром цим рудим,
за другим, п'ятим, може, й сотим муром
дрімучий Київ — здибився буй-туром:
лукавим косить оком і незлим.
Святошин там — якраз дивись на ріг
в той кут глухий, де вартовий ступає.
І день постав, на підлікті спинає
охлялого по зазубнях доріг.
Ану ж, як сосни рурами гудуть,
збурнувши в небо крони величезні!
Не пустять мури. Надто вже грубезні
і швидше вб'ють, ніж пустять.
Швидше — вб'ють.

* * *

Недовідомі закипають грози,
десь божевільні грають весілля.
А начування, окрики, погрози
за мною назирають звіддаля.
Куди й пощо? Не відаю, не знаю.
Мідяногорла ремствує сурма.
Ідуть етапи — без кінця і краю.
Реве шафар.

На світ зійшла пільма.

* * *

Неначе стріли, випущені в безліт,
згубилися між обидвох країв,
проваджені не силою тятив,
а спогадом про образи почезлі,
летять понад землею долілиць,
ані собі, ні світові не раді,
і лячно задивляються в свічаддя
людських озер, колодязів, криниць.
Так душі наші: майже неживі
пустилися в осінні перелети,
коли відчули: найдорожчі мети
на нашій окошилися голові.
В дорозі довгих самопроминань
під знадою земного притягання
проносяться від ранку до смеркання.
Крило торкає холодок вагань.
Обабіч — чужаниця-чужина.
Під кожним під крилом — чужа чужина.
І даленіє дальня Україна —
ошукана, оспала, навісна.
Дивлюсь — і мало очі не пірву:
невже тобі — ні племені, ні роду,
за сині за моря лети по воду

однаково — чи мертву чи живу.

* * *

Як добре те, що смерти не боюсь я
і не питаю, чи тяжкий мій хрест.
Що перед вами, судді, не клонюся
в передчутті недовідомих верст.
Що жив, любив і не набрався скверни,
ненависті, прокльону, каяття.
Народе мій, до тебе я ще верну,
як в смерті обернуся до життя
своїм стражденним і незлим обличчям.
Як син, тобі доземно уклонюсь
і чесно гляну в чесні твої вічі
і в смерть із рідним краєм поріднюсь.

ЗА ЛІТОПИСОМ САМОВИДЦЯ

Украдене сонце зизить схарапудженим оком,
мов кінь навіжений, що чує під серцем ножа,
за хмарами хмари, за димом пожарищ —
високо

зоріє на пустку давно збайдужіле божа.
Стенаються в герці скажені сини України,
той з ордами бродить, а той накликає москву,

заллялися кров'ю всі очі пророчі. З руїни
підводиться мати — в годину свою грозову:
— Найшли, налетіли, зом'яли, спалили,

побрали

з собою в чужину весь тонкоголосий ясир,
бодай ви пропали, синочки, бодай ви пропали,
бо так не карав нас і лях, бусурмен, бузувір.
І Тясмину тісно од трупу козацького й крові,
і Буг почорнілий загачено трупом людським.
Бодай ви пропали, синочки, були б ви здорові
у пеклі запеклім, у райському раї страшнім.
Паси з вас наріжуть, натешуть на гузна вам

палі

і крові наточать — упийтесь пекельним
вином.

А де Україна? Все далі, все далі, все далі.

Шляхи поростають дрімучим терпким

полином.

Украдене сонце зизить схарапудженим оком,
мов кінь навіжений, що чує під серцем метал.

Куріє руїна. Кривавим стікає потоком,
і сонце татарське — стожальне — разить

наповал.

ЗА ЧИТАННЯМ ЯСУНАРІ КАВАБАТИ

Розпросторся, душе моя,

на чотири татамі
і не кулься од нагая
і не крийся руками.
Хай у тебе є дві межі,
та середина — справжня.
Марне, вороже, ворожить —
молода чи поважна.
Посередині — стовбур літ,
а обабоки — крона.
Посередині — вічний слід
від колиски до скону.
Жаль — ні неба, ані землі
в цій труні вертикальній,
і заврунилися жалі,
думи всіли печальні.
Як то сниться мені земля,
на якій лиш ночую!
Як мені небеса болять,
коли їх я не чую.
Як постав ув очах мій край
наче стовп осіянний.
Каже: синку, ступай, ступай,
ти для мене коханий.
Тож просторся, душе моя,
на чотири татамі
і не кулься од нагая
і не крийся руками.

* * *

Мов лебедина, розкрилила
тонкоголосі дві руки
збілілі губи притулила
мені до змерзлої щоки.
Сльозою темінь пронизала
в пропасниці чи маячні,
казала щось, даліти стала...
Мов на антоновім огні,
не чув нічого я, не бачив.
В останньому зусиллі зміг
збагнути: все, тебе я втрачу,
ось тільки виведуть за ріг...

* * *

Уже моє життя в інвентарі
розбите і розписане по графах.
Це кондаки твої і тропарі,
це кара, це з отрутою карафа.
Над цей тюремний мур, над цю журу
і над Софіївську дзвіницю зносить
мене мій дух. Нехай-но і помру —
та він за мене відтонкоголосить
три тисячі пропавших вечорів,

три тисячі світанків, що зблудили,
як оленями йшли між чагарів
і мертвого мене не розбудили.

* * *

Мені зоря сіяла нині вранці,
устроєна в вікно. І благодать —
така ясна лягла мені на душу
сумирену, що я збагнув нарешті:
ота зоря — то тільки скалок болю,
що вічністю протягий, мов огнем.
Ота зоря — вістунка твого шляху,
хреста і долі — ніби вічна мати,
вивищена до неба (од землі
на відстань справедливості), прощає
тобі хвилину розпачу, дає
наснагу віри, що далекий всесвіт
почув твій тьмянний клич, але озвався
прихованим бажанням співчуття
та іскрою високої незгоди:
бо жити — то не є долання меж,
а навикання і само собою—
наповнення. Лиш мати — вміє жити,
аби світитися, немов зоря.

* * *

Оце твоє народження нове —
в онові тіла і в онові духу.
І запізнавши погляду і слуху
нового, я відчув, що хтось живе
в моєму тілі. Нишком вижидає
мене із мене. Вабить повсякчас,
щоб погляд мій по ґратах цих обґас,
неначе свічка. Врочить і навчає,
що хай би грець, що й місця не знайду
од погляду зухвалого, що сниться
і видиться, коли мою біду
дотіпує громохка громовиця.
Це він для тебе обживав ці мури,
іще тебе не знаючи. Це він
шукає шпари у твоїй натурі,
аби солодкий близити загин!
Геть відійди, почваро! І не смій
ні кроку ближче. Одійди, почваро!
А все ж — нестерпна безневинна кара.
Хоч ти сказись. Хоч ти збожеволій.

* * *

Бальзаку, заздри: ось вона, сутана,
і тиша, і самотність, і п'ятьма!

Щоправда, кажуть спати надто рано,
ото й телющиш очі, як відьмак,
на телевежу, видну по рубінах,
розсипаних, мов щастя навісне.
Отут і прокидається уміння
накликати натхнення, що жене
од тебе всі щонайсолодші мрії
і каже: віщий обрій назирай,
де ані радості, ані надії.
То — твій правдивий край. Ото — твій край.

* * *

Така хруска, така гучна
уся моя кімната.
Як м'яко встелена вона,
лиш надто мультко спати.
Шість з половиною — в один,
чотири кроки — в другий.
Блукаю нею, вражий син,
неначе кінь муругий.
От тільки думається в ній —
і тісно, і обачно.
Так хутко збіг із мене лій,
хоч їсться й дуже смачно.
Мащини шастають навкруг,
неначе на параді.

Папір, мій зловорожий друг,
і тут мені завадить.
Покинув я сумний підвал,
лишив майдан Богдана,
де гетьман огиря учвал
кудись жене щорана.
Я там давненько вже не знав
про справжні емпіреї,
а тут Господь наобіцяв
гетьманські привілеї
(І в халепу ж ускочив ти,
коли на поверх третій
тюремні провели чорти
за буки і мислеті).
Така хруска, така гучна
уся моя кімната,
скрипить, як скрипочка, вона,
та ні з ким танцювати.

Січень 1972 р.

* * *

Вже цілий місяць обживаю хату,
Що ж, мабуть, навикати вже пора.
Стілець і ліжко, вільних три квадрати

в віконці ґрати, у кутку — пара...
І щохвилини в вічко зазирає
іскрадлива, як кицька, сатана,
мов дірочку під серцем назначає...
Напевне, приписали до майна
тюремного уже й тебе самого —
всі сни твої, всі мрії, всі думки,
завівши до реєстру потайного
і зачинивши на міцні замки.

* * *

Ще й до жнив не дожив, зелен-жита не жав
ані не долюбив. І не жив. І не жаль.

* * *

Господи, гніву пречистого
прошу — не май за зле.
Де не стоятиму — вистою.
Спасибі за те, що мале
людське життя, хоч надією
довжу його в віки.
Думою тугу розвіюю,
щоб був я завжди такий,
яким мене мати вродила

і благословила в світи.
І добре, що не зуміла
мене од біди вберегти.

* * *

Алея — довга і порожня,
старанно вгорнута у ніч.
Каштани. Сотні білих свіч,
а посвітитися — не можна.
І притінь, примерк торжества
і досить руку простягнути,
щоб за крайсвіту засягнути,
за гостру кригу розставань.
Кохана — ніби кущ бузку,
обтяжений з задуми й тиші,
і на розстанні — ще миліша
за ту, що стрілась на віку.
Мовчить. Ображена.
Застрашена. Зновародженна.
О тричі будь благословенна
лишатися. Мені ж — пора.
Куди? — здригнувся димний кущ.
Куди? — суремила алея.
О краще з круч, аніж тебе я
згублю. З дніпрових краще круч.
Дорога довга і порожня,

дві чорні колії в огні
плафонів. І на серці кожна,
як басамани вогняні.
Куди? О, краще не питай.
Світ за очі. На всі чотири
шалені вітри. Далі віри
що стрінемося. Прощавай.
І там, де вимерлі провулки
погробли свідками німими,
ти, ніби випорснула з муки,
розсипалася вся лункими
підборами. Бігом, бігом —
з усіх пожеж — без озирання —
прожогом! Пасмуги світання
кололи небо колуном.

* * *

На Лисій горі догоряє багаття нічне
і листя осіннє на Лисій горі догоряє.
А я вже забув, де та Лиса гора, і не знаю,
чи Лиса гора впізнала б мене.
Поро вечорова, поро тонкогорлих розлук!
І я вже не знаю, не знаю, не знаю, не знаю,
чи я ще живий чи помер чи живцем помираю,
бо все відгриміло, відгасло, відграло довкруг.
І ти — наче птаха — понад безголів'ям летиш,

над нашим, над спільним, понад
світовим безголів'ям
Пробач. Я не буду. Це просто прорвалось
зничів'я...

Коли б ти лиш знала, о як ти ще й досі
болиш...

І досі ще пахнуть журливі долоні твої,
і губи — гіркі — аж солоні — подосі ще
пахнуть,
І тінь твоя, тінь проліта — схарапудженим
птахом,
і глухо, як кров ув аортах,
солоні гримлять солов'ї.

* * *

Наді мною синє віко неба;
сіро-чорна шлакова труна
геть обшила душу. Так і треба:
вже остання лопнула струна,
вкрай напнута сподіванням. Досить.
Бо немає стерпу. Твій кінець
умовляє, навчає, просить:
згинь, коли спромога. Хай їм грець
тим літам, що будуть непрожиті.
То ж бери собі останній шлюб,
бо не зійде на каменю жито

і сухий не розів'ється дуб.

* * *

Ти десь живеш на призабутім березі
моїх змілілих пам'ятей. Блукаєш
пустелею моїх молодощасть,
як біла тїнь суворої скорботи.
Так часто Бог нам зустрічі дарує
в цій келїї. Так часто я тебе
зову крізь сон, щоб душу натрудити
повік незбутнім молодим гріхом.
Припертий до стїни (чотири мури —
і п'ятого кутка ніяк не знайдеш),
чи не щодень до сповідї стаю,
та жодної менї нема покути.
На кожному мурі проступає рить
журби твоєї. Посестри — подоби
(нічний твій виступ) — в кількоро очей
зорять на мене поглядом німотним —
дошукуються давньої душі.
Ти є в менї. І так пробудеш вічно,
свічо моя пекельна! У бідї,
вже напівмертвий, я в тобі єдинїй
собї вертаю певність, що живий,
і жив, і житиму, щоб пам'ятати
нещастя щасть і злигоднів розкоші,

як молодість утрачену свою,
жоно моя загублена! Тобою
я запізнав ті розстані, які
нам доля не прощає. За тобою
спинив я часу плин. І кождодня
вертаюся в витоки. Надто тяжко
ступати безворотною дорогою,
де втрачено початки і кінці.
Я здумано живу і не зберуся
натішитися злагодою ночі
і забуття. Неначе стовп огнений,
мене ти з себе викликаєш, надиш —
забутим, згубленим, далеким, карим
і золотим. Куди ж мене зовеш,
брунатна бджілко? Дай мені лишитись
у цьому часі страдному. Дозволь
зостатися з бідою наодинці
і — ачи вмерти чи перемогти.
Дарма. Ти знову в сни мої заходиш
вельможно мури прочиняєш всі —
і золоті, брунатні, карі очі
йдуть зовсібіч на мене. І беруть
у свій полон.
До молодості зносять,
аби жбурнути — в прірву...

* * *

О, скільки слів, неначе поторочі!
І всі повз мене, ніби кулі, б'ють
і всі живу мою минають суть,
а тільки строчать.
І я бреду — крізь ці слова облудні,
бо йде тут бій, бо тут — передова,
де всі твої бійці — одні слова.
Та сіють зраду спогади марудні...
Не ошукайся ж, вірячи добру
і не згубись у мук своїх огромі.
Спогадуючи, піддаєшся втомі,
хоч тільки-но стомлюся — і помру
і в помережані сховаюсь ночі,
де ні жалю, ні радощів не ймуть,
де не живуть, а смерть свою жують.
О, скільки слів, неначе поторочі!

* * *

Як моторошний сон — ці дні і ночі.
Пригнічують мене і додають
безмежних сил. Хоч силоміць ув очі
засилує сон! Привиддя постають —
спогадані, згорьовані, урочі
з моїх артерій кров солону точать
і як криваві зозулі — кують.

Не кукайте, криваві зозулі,
над бідною моєю головою,
коли віконце обснувало млою,
коли мені так тяжко без землі,
завислому у вертикальній трумні.
О, кружні кроки — скрадливі й безшумні.

* * *

Крізь сотні сумнівів я йду до тебе,
добро і правдо віку. Через сто
зневір. Моя душа, запрагла неба,
в буремнім леті держить путь на стовп
високого вогню, що осіянный
одним твоїм бажанням. Аж туди,
де не лягали ще людські сліди,
з щовба на щовб, аж поза смертні грані
людських дерзань, за чорну порожнечу,
де вже нема ні щастя, ні біди.
І врочить порив: не спиняйся, йди.
То — шлях правдивий. Ти — його предтеча.

* * *

Довкруг — обрізано жалі,
обтято голосіння.

Десь при вечірньому столі —
батьків моїх тужіння
згорьоване. О цій порі,
аж чорні од розпуки,
голосять наші матері,
заламуючи руки.
Ще наші біди замалі!
Ще наберись терпіння.
Довкруг — обрізано жалі,
обтято голосіння.

* * *

Немов нурець, що цілив просто в смерть,
але не влучив, бо, занадто прагнучи,
змістив бажанням вертикальний лет
ачи гордливе небуття відтрутило,
чи в мить крутого самопочезання
він надто пильно стежив шлях утрат, —
лиш так його спотворило дерзання
тим виразом вибачливих жалів,
самодосад, стеребленої волі
і отворами поглядів зчужілих,
що він навік лишився під собою
для пробування, нижчого за смерть.

* * *

Той образ, що в відслонах мерехтить,
повторюють дзеркалами дзеркала.
Це в прискалках душа твоя жахтить,
ледь народженна ачи з мертвих встала.
Вона збирає в стосики тонкі
усі твої розсипані відбитки,
мов золоті, з поховань скіфських, злитки
на поза всякий час і всі віки.
У синіх вітражах, б'ючи, як млість,
вже золота спалахує подоба
і біла пучка тягнеться до лоба,
і серце покріпляє благовість,
о милосердний Господи!
Знова
душа постала з тліну всежива!

* * *

Ти підійшла — а я тебе не ждав.
Не сподівався, що аж так нагально,
знаку ані подавши — все відтрутиш,
щоб заступити всесвіт мій цілий.
Так, світ тобою став. Ти — стала світом
чужим, як ти. Німим, як ти. Як ти —
непроханим. Та чую — жаль обох вас

уникнути — чи брата чи сестри.

* * *

І віщій голос подали вітри,
ласкаві ластівки зашелестіли,
мов листя лип. І крики замигтіли
мені на лицах. Годі, очі втри,
моя зажуро. Поночіє світ,
гойднувся обрій — радості й докуки.
Сідають ластівки — мені на руки.
А серце поривається в zenit.

* * *

Ще кілька літ — і увірветься в'язь.
Забутий світ увійде в сні диточі,
і всі назнаменовання пророчі
захочуть окошитися на нас.
Червона барка в чорноводді доль
загубиться. І фенікс довгоногий
перенесе тебе в ясні чертоги
від самоволь, покори і сваволь.
А все тоте, що виснив у житті,
як рить, проб'ється на плиті могильній.
О, ти еси тепер довіку вільний

в нестерпному своєму всебутті.

* * *

У темінь сну занурюється шлях.
Все вище й вище засягають води
терпкого забуття. Все ближче край.
Дивлюся в порожнечу днів і літ —
і думаю: де та межа, котрою
вертається утрачена душа
у прапервні. У паділ тих розкошей,
які сурмили молоді літа.
Камо грядеши? Неслухняний крок
пізнав себе у цій ході невпинній,
а ти лише в його ступаєш слід.
І вужчає блаженська смужка літ,
мов тінь твоя, що йде тобі назустріч
і врочить, врочить... Ось і заламалась
твоя дорога. Темінь. Прірва. Край.
Зайди за грань. Нам надто тяжко жити
непевністю. Межи. Напівступою,
як над собою винесений крок
задумався і скляк. Напівбажання,
на півваганні втяте. Гони меж
ховаються за пагорби терпіння
і невидимі для зухвалих мет
простертості. О, що б, коли б той край

пізнав дробинність нашу! Що б то стало —
горі — горою бути? Що б то нам
посовгнути — ці межигони часу,
марудні межигони живоття,
коли змарнілі постаті снаги,
ці бурі пристрастей попелілих,
раптово окошилися на нас.

І хочеться сягнути за крайчасу,
за прапервні. І все почати знов.
Первослідом. О, що б то нам прямитись
поверненням у смерть. О, що б то йти
узгір'ям долі в верхогір'я крику,
яким прорвався тверді першотвір,
і збував певність німоти і тліну!
О, ті нестерпні виходи за грань
привсюдності! О ті наломи ляку,
ота зухвала згага самовтеч,
жага згоряння, спалення, авто—
дафе. Та паморозь терпінь
і вічна недоконаність дерзання,
рух руху руху. Те безмежжя сил,
розбурханих од молодого болю,
ті парури зусиль, та виднота
себявлення, та оглухла прірва
обрушення і заступання за
видиму смерть, аби тороси муки
ліпили лона квітам. Ось ти є,
непевносте. Оце ти й є, дорого,

котра прожогом наverts нас
до серця серця, ув аорти шалу,
де безбережжя голубиний гуд.
Так обрїй замикає небо й землю.
Склепи ж повіки. Віщу таїну
спізнати серцем, духу не згубивши,
і кров, що рветься з голосних аорт,
погамувати — мабуть, не під силу
нікому з нас...

* * *

Замерехтіло межі двох світів
щось невпізнанно-знане. Ярі барви
по ньому заструміли, мов жалінь
тоненькі леза. Погляд мій взяли.
Вітрило пружне віщих начувань,
я сам пустився плавом за собою —
не стільки од вітрів, як од чекань
і спогадів. Як барви тріпотіли,
єднали поцілунками світи!
Метке осердя сталим серцем стало,
як протяг положкого досвіт-сну.
Заворушилось небо. Ожило
весняним добрим громом. Глас Господній
начитує старозавітню книгу
(вільготний вітер горне сторінки).

За шелом'янем виспраглих видінь
зникомий чую: на долонях доль,
поміж обачних пальців, потекло,
немов пісок, дощами перемитий,
моє життя. До нього не дорослий,
я, майже немовля, ввійшов у мить
неподоланну. Тарілки литавр —
площини вишу й долу — колихались,
як мідь уроча. Тяжко набрякало
осердя, прагнучи знайти мене,
спостигнути і трепетом обдати.
Як я губився в тих долонях доль!

* * *

Михайлині К.

Там тиша. Тиша там. Суха і чорна
і крешуть кола сиві голуби.
Тож як не вдатися до ворожби,
як ніч по горло мороком огорне?
І видається: віщуни проворні
перед тобою мечуть жереби.
В квадратах жертв — чистопоисом журби —
усепокора, майже невідпорна.
Свічадо спить. У ньому спить свіча,
розплатана метеликом, акантом.

В щопті аканту — біль твій — діамантом.
Сліпучим оком глипає одчай.
Стань. Не стирай з свічаддя порохи —
то все — твої страхи, страхи, страхи...

* * *

Схилившись до багаття давніх спогадів,
на цій безмежній виглухлій розлуці,
де ані зір, ні місяця нема,
де навіть вітер не подме, я грію
пограбілі долоні, виглядаю
геть забарного досвітку. Дивлюсь,
перебираючи життєві чотки,
аби не провалитися у розпач
і не піддатись смертній самоті.
Сиджу, поклавши лікті на коліна,
поштурхуючи вугілля пригасле,
що бурхає, і жевріє, й тремтить,
уяві непідвладне. Білий світе,
чи ти мені наснився ночі глупої,
чи я про тебе пам'ять приборіг
моїх далеких предків? Чи самотність —
така безмежно довга і жалка —
тебе створила із душі моєї,
стараючись про зими холоднеч?

* * *

Уже тоді, коли, пірнувши в ліс,
ти пив пожадно тугу підкарпатську,
востаннє причащаючись його
правікової чужості, що склиться
і не пускає ближче, вже тоді,
коли, сягнувши урвища стрімкого,
тримаючись окляклыми руками
за голе корневище, вже тоді,
посовгнувшись по глеюватих надовбах,
колючим тремом бралася нога
і терпло серце. Вже тоді, як вечір
плекав твою самотність феєричну
між постатями феєричних пройд
(пільма убгала в жовті колби спогаду
похнюплі тягучі ліхтарі) —
передчуття біди в твій слід ступало
і начування бігло наперед.
Спаскуджене парсунами п'яниць,
розпусників, повій, заброд, ссавущих
і пришелепкуватих землячків,
це грішне без гріха глухе містечко
тряслось, гойдалось, мов драговина,
під шептами байдужих баляндрасників,
волівши догодити всім і вся —
яким війнуло холодом на мене

в цій вичужілій вітчині, отут,
де край мені здавався серцем серця,
а стогін крові — обрїй знакував!
Уже тоді, коли твій рідний люд —
ці милі, грїшні, славні, чесні лица
зашелестїли, засичали разом
над головою в тебе, вже тоді,
коли в осонні дорогих околиць
ти чув тривожний безрух, а вода
здубїлими артеріями бїгла,
на тебе коні мчали (вїн це, вїн! —
вкрай спантеличені казали здвиги
ї жовті пальці тицяли в твій бїк),
будучина писала навмання
своє сьгодні вкрадене. Тодї вже,
коли останні строїлись святки
(Свят-вечїр був, і коляда, і гамїр
диточої дзвїнкої коляди),
ти чув про це. Коли незнаним Львовом
їшов наздогад, близячи свїй час
(аж ось, аж ось, аж ось ти, мить прощання,
що обїгнала зустрїч), вже тоді,
коли сподїючись щасливих зичень,
нас виглядали сонми хорих з клініки,
а урочистий вікопомний спїв
був греблею для гомїнких трамваїв
ї перехожих спїзнених, збагнув я:
це все — одне прощання понадмірне —

з Вітчизною, зі світом, із життям.

* * *

Немов крізь шиби, кроплені дощами,
крізь скрик розлуки, ліхтарів і ґрат
затрембітав тонкими голосами
гранчастий келих квітів і дівчат.
Там мармуровий вруниться акант,
різьбленими лопоче язиками
поколяду — немов за образами —
доносить співу тужний аромат.
Там буриться похмурий амарант
і айстри у покірній непокорі
останні долітовують прозорі
дні вересня — ясноджерельний кант.
І папороті цвітом процвітає
оцей дивочний опівнічний спів,
о як би я туди, до вас, хотів —
хоч краєм ока або серця краєм!
Ридають ув аортах солов'ї
і пролітають в вирій, пролітають.
А ті, що йдуть крізь смерті, поринають
в галай-світи, світища-галаї.
Покірні тузі, образи пливуть,
тремтять, мов струни, кроплені сльозою.
Промов же, Україно, за котрою

із загород відкриється нам путь?
Такі бо забродили алкоголі,
такі надсади — йой! — такі хмелі!
Сурмлять у ріг чотири вітри в полі
і, ніби криця, сталяться жалі.

* * *

Коли тебе здолає тлум смертей
і втома літ твої обляже груди
і понесуть ізвомплені маруди
світ за очі і геть сперед очей.
Коли спромога самоуникань
при узголів'ї спалахом прозріння
відкриється тобі, як благостиня
прощень, опрощень, прощ і прощавань.
Коли протліла згага живоднів
ураз попустить серце, ніби напад
нагальної недуги, в смертний запад,
у феєричні полиски жалів.
Невже тоді помислиш: безпуть є
в пекельній товчі нескінченних тріпань,
апокрифом здобиться житіє.
Як відшаліє безголосий кипень,
чи впустиш, Боже, в царствіє твоє?

Потрібен янгол помсти. Мій захисник,
мій щит, що не дозволить підупасти,
не дасть зотліти в пеклі дорікань
великосвітніх. Де ж ти, появиись!
Бо сходяться усі кінці. Всі ріки
доходять гирл. І море невсипуще
колотиться, і ремствує, і скоро —
наперекір всім бідам — зареве.
Тож не барись. Поквапся, помсти янголе,
допоки гнів мій горній гороїжиться,
допоки ув очах червоне марево
переді мною безумом повзе.

ТРЕНИ М.Г. ЧЕРНИШЕВСЬКОГО

1

Народе мій, коли тобі проститься
крик передсмертний і тяжка сльоза
розстріляних, замучених, забитих
по соловках, сибірах, магаданах?
Державо напівсонця-напівтьми,
ти крутишся у гадину, відколи
тобою неспокутний трусить гріх
і докори сумління дух потворять.
Казися над проваллям, балансує,

усі стежки до себе захаращуй,
а добре знаєш — грішник усесвітній
світ за очі од себе не втече.

Це божевілля пориву, ця рвань
всеперелетів — з пекла і до раю,
це надвисання в смерть, оця жага
розтлінного весь білий світ розтлити
і все товкти, товкти зболілу жертву,
щоб вирвати прощення за свої
жахливі окрутенства — то занадто
позначене по душах і хребтах.

Тота сльоза тебе іспопелить
і лютий зойк заврунеться стожало
ланами й луками. І ти збагнеш
обнавіснілу всенищівність роду.
Володарю своєї смерти, доля —
всепам'ятна, всечула, всевидюща —
нічого не забуде, ні простить.

2

Виснажуються надра: по світах,
по диких нетрях, криївках і кублах
розсовано твій рідний суходіл.
Німі, нерозпізнанні вже уста,
серця студені, тьмою взяті очі
і шкарубкі долоні, де вже доль

не розпізнаєш лінії.
То рештки
душі твоєї, що напівжива.
О болю болю болю болю мій!
Куди мені податися, щоб тільки
не трудити роз'ятреної рани,
не дерти серця криком навісним?
Стою, мов щовб, на вічній мерзлоті,
де в сотню мишачих слідів угнались
розпадки тьмаві — і скупую сльозу,
що на морозі мерзне, ледь тамую:
це ж ти, мій краю, в цятках крові — ти!
Займанщино пекельна! Де не скинь
страпатим оком — то охлялі надра
то рідний край — пантрує звідусюди
«Це ж я (на голос Йорика), це ж я».

3

Чотири вітри — полощуть душу.
У синій вазі — стеблина яра.
У вирві шалу, світ-завірюсі
чорніє безум хитай-води.
Біля колчану — хвостаті мітли.
Під борлаками як запах безу
убрався обрій вороноконий
у смерк, у репет, у крик, у кров.

Новгородці, новгородці!
Загородила пуга дорогу.
У синій вазі — стеблина яра.
Як білий бісер — холодний піт.
О білий світе сторчоголовий,
опріч опричнин — куди подітись?
Кошлатий обрій вороноконий
йде берегами ридай-ріки.

4

Боже, не літості — лютості,
Боже, не ласки, а мсти,
дай розірвати нам пута ці,
ретьязі ці рознести.
Дай нам серця неприкаяні,
дай стрепіхатий стогнів,
душ смолоскипи розмаяні
між чужинецьких вогнів.
Пориве, пориве, пориве,
разом пірвемося в лет.
Бач — розсвітається зориво.
Хай і на смерть, а — вперед.
Благословенна хай буде та
куля туга, що разить
плоть, щоб її не марудити
в перечеканні століть.

Боже, розплати шаленої,
Боже, шаленої мсти,
лютості всенаученної
нам на всечас відпусти.

5

Зрадлива, зваджена Вітчизна в серці дзвонить
і там росте, нам пригнітивши дух.
Ви, нею марячи, зазнайте скрух і скрух
і най вас Бог, і най вас Бог боронить.
Розкошлані на всіх вітрах вагань,
як смолоскипи молодого болю,
в неволі здобули для себе волю,
ногою заступивши смертну грань.
Щедрує вам безсмертя щедрий вечір
в новій Вітчизні — по громадді спроб.
Отож, не ремствуйте, що вам на лоб
поклав Господь свій світлий перст
нищівний.

* * *

Невже оце ти й є, бідо,
що стала посестрою щастя?
Шуми, водо, шалій, водо,

і жебони: нам доля — вдасться!
Коли не прийде — то мине,
коли не стріне — не відтручить
і, як жар-птиця, промайне
і, як нічна сова, напучить.
Двокрайо обрушає біль
нам душу, ветху і огромну,
як нашу трумну вікопомну
вогненна в'южить заметіль.

* * *

Цей берег зустрічей — і не збагнеш:
чи то твоє життя обабереге,
чи — очі в очі — двох смертей шереди
зближаються, пустившись власних меж.
В овали болю безкінечний світ
вривається захланно, ніби злодій,
допоки духи не промовлять: годі,
ще на тобі і кров твоя, і піт,
ще повен скверни ти. І недомога
твоя — спізнати долі ліпоту:
все презмагати стежку цю круту
від царства Сатани до царства Бога.

* * *